

Quò me fata vocant: Philip Sidney, čtenář knih emblémů?

Martina Kastnerová

Martina Kastnerová: *Quò me fata vocant: Philip Sidney, čtenář knih emblémů?* [*Quò me fata vocant: Philip Sidney as a Reader of Emblem Books*]. In: *Ostium*, vol. 19, 2023, no. 4.

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/).

Quò me fata vocant: Philip Sidney as a Reader of Emblem Books

In the *album amicorum* ('friendship book') of Ottavio Strada, the Elder (ca. 1550-1612), the antiquary of the Emperor Rudolph II. and a son of Jacopo Strada (1515-1588), painter, architect and goldsmith and, some interesting autographs from the period 1572-1600 can be found - Philip Sidney's inscription among them, using the Virgilian quote "quò me fata vocant" ('whiter the Fates may call'). Written probably in the second half of the year 1573, its resemblance to the style of emblems is not coincidental. In the course of his travels to the Continent (1572-1577), Sidney met with many prominent intellectuals of his time, including Camerarius' brothers, Johannes Sambucus and others, through their works he had the opportunity to familiarise himself in more detail with books of emblems on the continent. The paper intends to examine Sidney's fondness for emblem books, which offered lessons on Nature-Man topic in an attractive way, bringing together sayings, pictures, and text, ancient wisdom (which was fashionable to quote), and new trends in knowledge, and whether they could have an impact on his own writing.

Keywords: Philip Sidney, Philipp Camerarius, Joachim Camerarius Jr., Ottavio Strada Jr., Hubert Languet, Emblemata, Intellectual Network, Early Modern Culture

V památníku^[1] Ottavia Strady staršího (1550–1606), antikváře císaře Rudolfa II. a syna další klíčové postavy habsburského dvora Jacopa Strady (1515–1588), správce císařských uměleckých sbírek, lze mezi mnoha významnými přispěvateli nalézt též zápis Philipa Sidneyho (1554–1586), ikonické postavy renesanční literární kultury. Jedná se o jeden z vícera dokladů Sidneyho zájmu o používání osobních deviz, motta doprovázeného obrazem, a obecně i jeho oblíbenosti knih emblémů. Studie zamýšlí prozkoumat prameny Sidneyho inspirace v této oblasti, přičemž za její hlavní zdroj má Sidneyho setkání se středoevropskými intelektuály v průběhu jeho cesty na kontinent (1572–1577).^[2]

I.

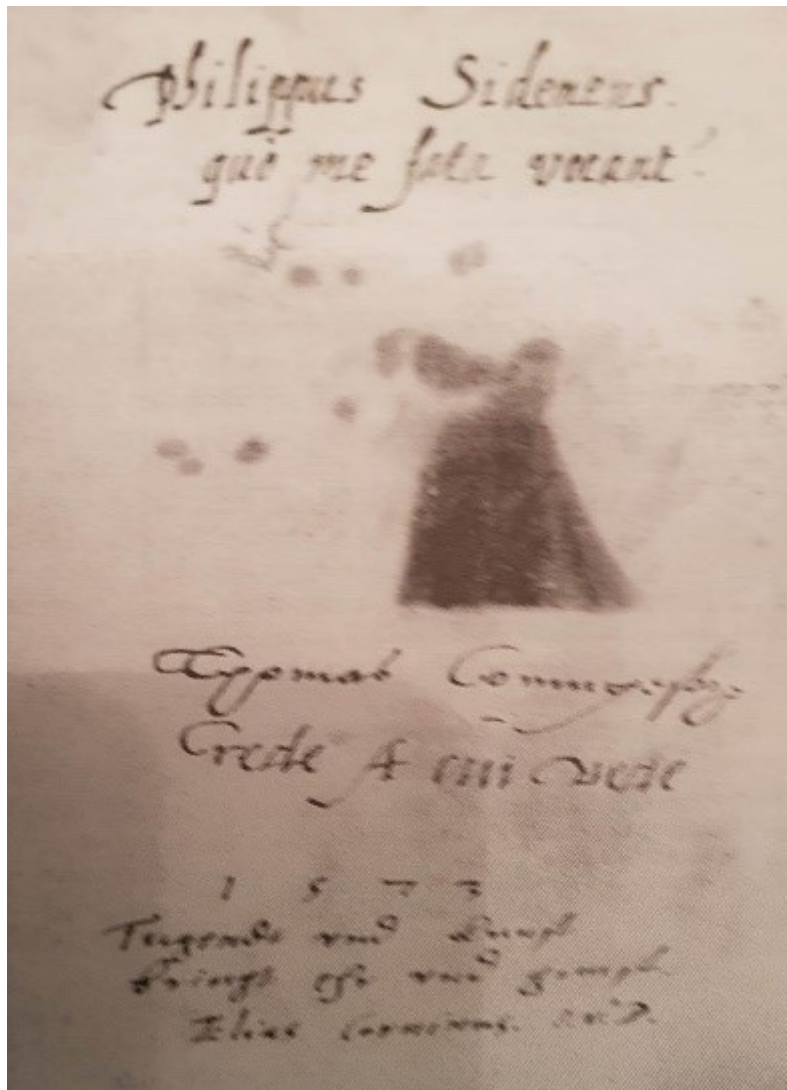
Začátkem 17. století byly studijní či kavalírské cesty již pevně ustaveny jako obvyklý prostředek praktického vzdělání mezi mladými muži, převážně aristokraty či těmi, jejichž rodina si cesty mohla finančně dovolit.^[3] V tomto kontextu poznamenejme, že Philip Sidney podniká svou cestu do Evropy teprve v počátcích formování tohoto fenoménu a nadto cestuje z Anglie na kontinent. Záměr jeho cesty pak míší jak motivy studijní, tak politicko-společenské. Jeho kroky však významně ovlivňuje bouřlivé náboženské klima na kontinentu, neboť po očitém svědectví Bartolomějské noci mění plán

své cesty a z Francie se přesouvá do oblasti středoevropské.

Je také zjevné, že u něj obzvláštní zájem vzbudily České země a Habsburská monarchie, jak z důvodu místních intelektuálních center, tak správy věcí veřejných či multikonfesionální atmosféry.^[4] V Čechách se Sidney vyskytuje v roce 1575, navštěvuje Brno a Prahu a pokračuje zde v navazování intelektuálně-politických známostí. Jednou z nejvýznamnějších je kupříkladu Tadeáš Hájek z Hájku (1525–1600), astronom a dvorní lékař Maximiliána II. i Rudolfa II., jehož synům Sidney prostředkuje a financuje studium na Christ Church v Oxfordu, snad nejen z důvodů intelektuálního přátelství (Hájek byl blízkým přítelem a korespondentem Sidneyho evropského mentora Huberta Langueta (1518–1581)), ale také z důvodů strategického posílení vazby s Českými zeměmi. Ostatně studium Hájkových synů v Anglii bylo v daném kontextu výjimečné, většina mladých šlechticů cestovala po německé oblasti, popř. do Itálie a Francie. Pokud se vydali dále, obvyklým cílem bylo Nizozemí. O několik dekád později někteří čeští šlechtici sice též vycestovali do Anglie (např. Zdeněk IV. Brtnický, baron Valdštejn, v roce 1600 či Jindřich Michal Hýzrle z Chodů v roce 1607),^[5] jednalo se však spíše o výjimky než pravidlo.^[6]

Poté co Sidney z Francie míří do francouzsky mluvících oblastí monarchie,^[7] přes Heidelberg a Frankfurt, přesouvá se ze Štrasburku k vídeňskému dvoru Maxmiliána II., jehož politika irénismu zjevně ovlivnila Sidneyho promýšlení nábožensko-politické problematiky: jak určitá forma tolerance v pozitivním slova smyslu, tak i konfesní roztržitost a nejednotnost křesťanstva ve významu kritickém.^[8] Jak poznamenává Robert E. Stillman, který reflektuje politiku a náboženství ve vztahu k anglické literatuře 16. a 17. století, „multikonfesionalismus byl realitou raně novověké doby“.^[9] Podobně Roger Kuin, editor kritického vydání Sidneyho korespondence, zhodnotí západní křesťanství dané doby jako „v neustálém proudu vymezování sebe sama“.^[10] Ve Vídni se Sidney setkává zejména s intelektuálními přáteli svého mentora Langueta: jedním z nich je zmiňovaný Tadeáš Hájek, ale i další císařský lékař Johannes Crato (1519–1585) či čelní představitel vídeňské lékařské fakulty Michael Lingel (†1585). Sidneyho korespondence reflektuje též setkání s vrcholně kultivovaným francouzským vyslancem Jeanem de Vulcob (1535–1607). Dokladem inspirativnosti vídeňských kontaktů je i fakt, že se do Vídně Sidney vrací po své návštěvě Maďarska a Itálie.^[11]

V úvodu zmíněný zápis Philipa Sidneyho v památníku Ottavia Strady staršího^[12]

obr. 1

pochází s největší pravděpodobností právě z jeho první návštěvy Vídně, tj. roku 1573.^[13] Dům Jacopa Strady byl skvostným sídlem, jež velebil jak Sidneyho společník Languet, tak kupř. Hans Jacob Fugger, jeden z prvních a dlouholetých Stradových patronů.^[14] Otec i syn Stradovi cíleně usilovali o posílení sítě patronů a kontaktů, a to i prostřednictvím zdůraznění svého renomé jak v knize hostů, jíž vedl Jacopo Strada, tak prostřednictvím štambuchu Ottavia Strady, obsahujícího celou řadu zajímavých zápisů (motta či devizy) významných aristokratů habsburského území, ale i zahraničních diplomatů (kterým byl i Sidney) z let 1572–1598.^[15]

Spojení štambuchů a emblematiky je pro tehdejší intelektuální scénu obvyklé: mezi památníky převažují ty, které mají emblematickou povahu či jsou alespoň doplněny obrazovou výzdobou. Záměrem bylo přisvojit si sbírku emblemů nebo vytvářet emblemata a alegorie vlastní, což pro majitele knihy hrálo též úlohu reprezentační, podobně jako i u Ottavia Strady, který pro svůj památník využívá frankfurtské vydání Ezopových bajek.^[16]

Sidney zvolil do Stradova památníku devizu „Philippus Sideneus. / quò me fata vocant“ („[...] kam mne osud volá“), jež vychází z Vergiliovy *Aeneidy* (V, 709): „Jděme jen, bohynin synu, kam osud nás táhne i odkud, / cokoli bude, vždyť sudbu lze překonat tím, že ji budem snášet.“^[17] Konečný upozorňuje na zajímavou souvislost se Sidneyho rodinnou historií: totiž, že stejnou devizu podle Edmunda Molyneuxe používal již jeho otec Henry Sidney (1529–1586).^[18]

Jak bylo zmíněno, z Vídně Sidney podniká několik dalších zahraničních cest, a to i do Itálie: Padovy či

Benátek. Právě v prosinci téhož roku, kdy přidá svůj zápis do Stradova památníku, píše v Benátkách dopis Hubertu Languetovi, v němž doporučuje několik spisů, mezi nimi též *Letter de tredici illustri homini* (1566) Girolama Ruscellioho (1518-1566), italského matematika, kartografa a alchymisty (píšícího též pod pseudonymem Alessio Piemontese[19]), které vyšlo v Benátkách předchozího roku, a jež podle dopisu Sidney četl a může dokonce dílo zprostředkovat Languetovi či dalším potenciálním zájemcům.[20] I tato raná stopa Sidneyho zájmu o emblematiku podporuje předpoklad, že Sidneyho zájem vzniká právě v této době díky jeho kontaktu s kontinentálními intelektuály.

II.
Mezi další možné prameny Sidneyho zájmu patřil intelektuální kruh kolem rodiny Camerariových. Ostatně Joachim Camerarius starší (1500-1574) byl mezi blízkými přáteli Sidneyho mentora Huberta Langueta, podobně jako Johannes Sambucus (1531-1584). Sambucus sám měl velkou zálibu ve sbírání emblémů a jeho *Emblemata* (prvně 1564) patřila tehdy mezi ta nejznámější. Sidneyho také pravděpodobně seznamuje s Carolem Clusiem a iniciuje jeho cestu do Uher.[21] Se Sidneyem se Sambucus setkává ve Vídni, kde působí coby císařův historik a knihovník a kde je jedním z ohnisek intelektuálních debat právě jeho dům v Singerstrasse.[22] Emblémy sbíral Sambucus v průběhu svých studijních a lektorských cest po Itálii a byly zjevně jeho vášnivou zálibou, jíž v okruhu svých intelektuálních přátel sdílel. Některé z jeho emblémů do svého vydání *Emblemata et aenigmatum libellus* (1575) zahrnuje též Hadrianus Junius (1511-1575), věnující mu XXI. emblém „Eruditiones decor concordia, merces gloria“[23] („Kouzlem učenosti je harmonie, její odměnou sláva.“).

Uvedme též příklad Sambucova emblému *Physicae ac Metaphysicae differentia*, který tematizuje otázku, jež čeřila vody raně novověké diskuse, a který pravděpodobně se zaujetím shlédli i Sidney.

obr. 2

Příroda je zobrazována a titulována jako žena: v anglických textech *she*, v Sambucově emblému pak v podobě Diany (Artemis) Efeské s mnoha ňadry, která mají symbolizovat plodnost a schopnost žít veškerý život. Pro tehdejší čtenáře emblémů byla klíčová právě analogie ženské plodnosti a znovuoobnovení, plazení v přírodě.

Sambucus zde připouští rozličné způsoby, jimiž lze poznávat přírodu, zároveň apeluje na „pilné obdělávání jejího potomstva“, užívaje další agrární metafory. „Metafyzickým“, transcendentním, jsou zde míněny Boží zákony. Jakkoli je Sambucus ve svém vyjádření opatrný (ostatně explicitní vyznění je umně skryto za závojem metafor), dává přednost „fyzickému“ před „metafyzickým“, jak jej k tomu vede životní zvyk.[24]

V dalším ze Sambucových emblémů *Physica & Ethica* reprezentuje zkoumání přírody a člověka postava Johanna Aicholze (1520–1588), botanika a lékaře působící ve Vídni či v Praze, přítele Paula Fabricia (1519/29–1589) či zmiňovaného Carola Clusia. Zkoumání přírody podporuje naši mysl v poznávání skrytých věcí: neodhalí je tak každému. Příznačně je zdůrazněn význam *praxis*, aplikace teoretických poznatků v každodennosti, reálném světě, zaštiťující se příkladem Sokratovým: „vždyť k čemu by bylo užití starobylé filosofie bez vhodných příkladů?“[25]

Pro Sidneyho výklad v *Obraně básnictví* je právě výše zmíněné spojení teoretického výkladu a názorných příkladů charakteristické: však již úvod svého spisu začíná příznačně líčením svého setkání s Johnem Pietrem Puglianem na vídeňském dvoře, který tak přesvědčivě hovořil o jezdeckém umění, že by býval Sidneyho samého takřka přiměl, aby si přál koně. Důvodem této přesvědčivosti a pádnosti bylo právě spojení teorie, resp. kontemplace, názorných příkladů a velké náklonnosti k předmětu pojednání, jež si Sidney bere za vzor i pro svou metodu výkladu.[26] Není bez zajímavosti, že rovněž Joachim Camerarius starší (1500–1574), otec bratrů, o nichž bude řeč, a blízký přítel Sidneyho mentora Huberta Langueta se sám zajímal o jezdecké umění a z toho důvodu přeložil a vydal též Xenofónovo pojednání na dané téma.[27]

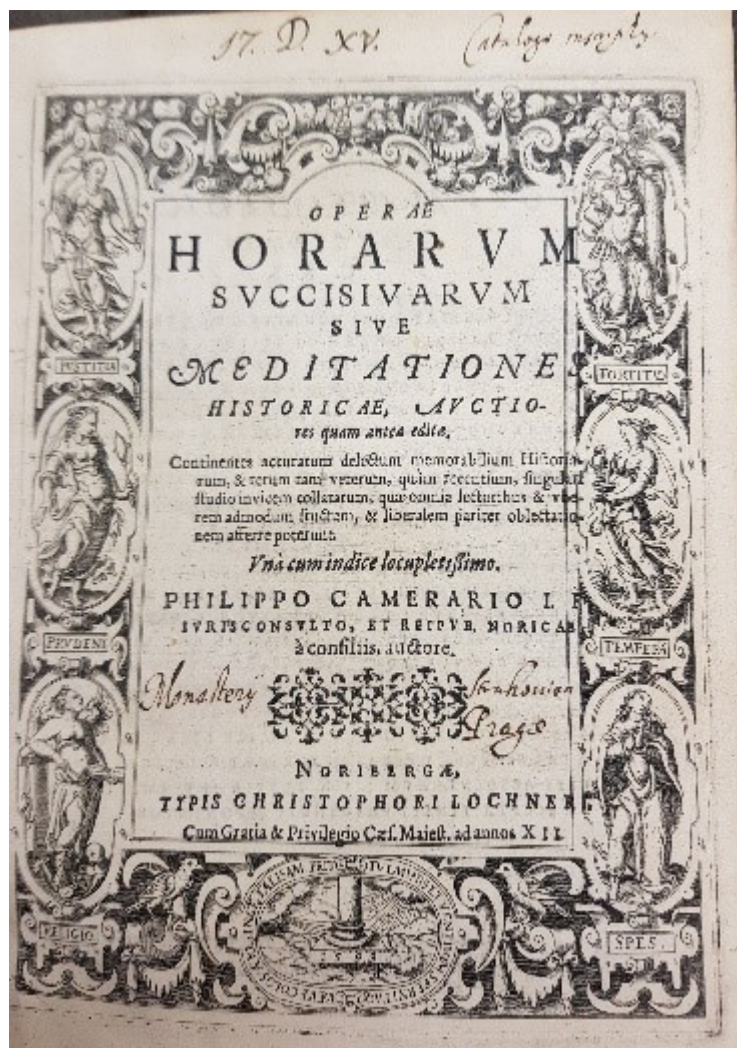
Je vidno, že i v Sidneyho uvažování je aplikovatelnost v každodennosti klíčová. Když za účelem prioritizace poezie srovnává její možnosti s filosofií a historií, slyšíme ozvěnu této inspirace jasně: v aristotelském duchu líčí básnictví jako dokonalou protiváhu obskurnosti filosofie a popisné povrchnosti historiografie: „Básník je vskutku ideálním filosofem lidu, avšak [...] [poezie] je filosofičtější a pečlivější a serióznější než historie.“[28] V dosahování mravního účinku a svou univerzálností předčí historii, čímž je srovnatelná s filosofií, již ale zase přesahuje vzbuzením libosti, pohnutí.[29]

Pokud jde o Camerarii, jejich rodina poskytuje Sidneymu vřelé pohostinství při jeho pobytu v Norimberku, jak sám potvrzuje ve svém dopise z 1. května roku 1578.[30] Adresáty tohoto dopisu jsou právě Camerariovi synové, Philipp a Joachim mladší. Sidney zde potvrzuje přijetí jejich dopisu, jež přivítal, a vzpomíná na vřelé přijetí a pohostinnost, jichž se mu od nich dostalo v Norimberku. V duchu dobové rétoriky zřejmě Sidney zčásti zveličuje, přesto však jeho slova vychází zjevně z upřímného ocenění, jak potvrzuje i jeho poznámka, že o Camerariových při několikaletých příležitostech hovořil před královninými rádci i královnou samou, kteří jim jsou nakloněni – a Sidney doufá, že jim náklonnost projeví i osobně, bude-li příležitost.[31]

Joachim Camerarius mladší (používající přídomek *medicus*, aby se odlišil od svého známého otce), byl rovněž Sambucovým přítelem a sdílel s ním i jeho zájem o medicínu. A Joachim Camerarius pro změnu sám vydává svá *Symbola et emblemata* (1587). Druhý ze zmíněných bratrů Camerariových Philipp zase využije ve svém díle *Operae horarum... sive meditationes historicae...* (1599) XVI. emblém Hadriana Junia a XIX. emblém Jeana-Jacquese Boissarda. Jak vidno, i zde mohl Sidney

načerpát dostatek inspirace z přímých zdrojů, takříkajíc z první ruky.

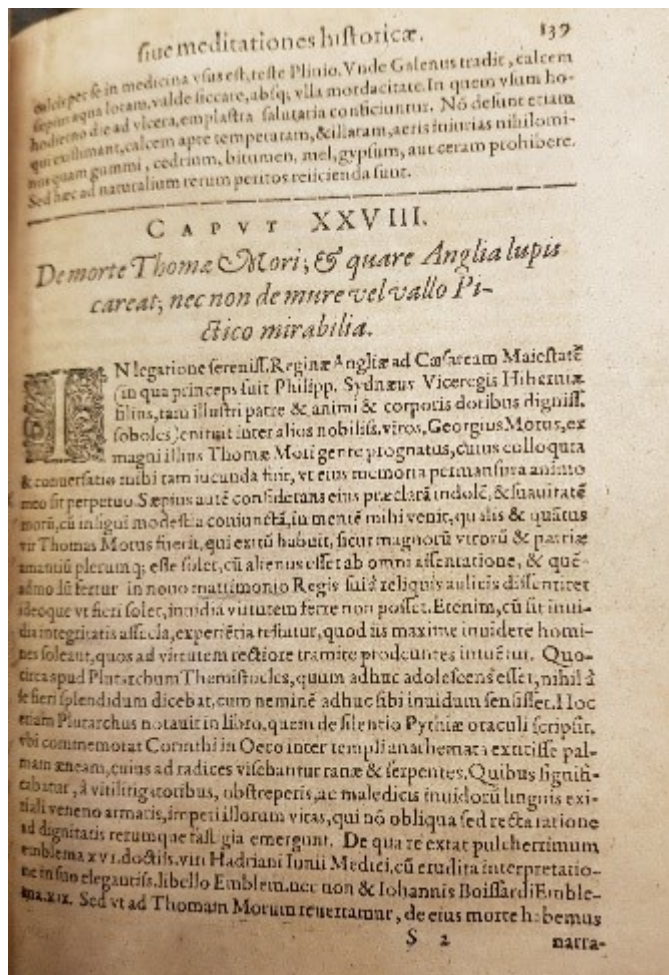
Když se Philip Sidney v roce 1577 znovu vrací na kontinent, pověřen předat královninu kondolenci nově nastupujícímu císaři Rudolfovi II., setkává se v Praze právě s Philippem Camerariem, jenž do zmíněného spisu zahrnuje též kapitulu „De morte Thomas Mori; & quare Anglia lupis careat...“, v níž líčí Sidneyho vyprávění o tom, proč se v Anglii již nenacházejí vlci.[32]

obr. 3

Titulní strana zobrazuje symboly ctností: spravedlnosti (*iustitia*), rozvážnosti (*prudens*), víry (*religio*), odvahy (*fortitudo*), umírněnosti (*temperantia*) a naděje (*spes*). Autorský epigram nepřekvapivě zdůrazňuje význam studia historie, ale také vyzdvihuje ediční a publikační činnost knihovny Camerariových.[33]

Sidney přijíždí do Prahy konkrétně 4. dubna,[34] o pár dní později již píše dopis příteli Clusiovi, litující, že jej nezastihne.[35] Dopis je výjimečný právě tím, že jeho jediným účelem je deklarace Sidneyho přátelství Clusiovi. I v dalších týdnech využívá Sidney příležitosti setkat se svými dřívějšími intelektuálními přáteli, včetně Langueta, který pozdržel svůj odjezd, aby se potkal se svým svěřencem.[36] O jejich shledání svědčí právě vyprávění Philippa Cameraria, který byl pravděpodobně Sidneymu představen právě Languetovým prostřednictvím, v *Operae horarum*, kde zmiňuje příjezd vyslance královny anglické Filipa Sidneyho, „potomka hodného významnosti jeho otce, nadaného duševně i tělesně.“[37]

obr. 4

Pro ilustraci Morova příběhu užívá Philip Camerarius, jak bylo zmíněno, dobové emblémy odkazující na téma závisti, a to Hadrianův a Boissardův. Devátý emblém Hadrianových *Emblemata et aenigmatum libellus*, příznačně vydaných v době Sidneyho cesty na kontinent a dva roky před jeho pražskou rozpravou zaznamenanou Camerariem (tedy 1575), postuluje téma závisti takto: *Invidia integritatis assecla* („Závist slouží cti.“) Rytina znázorňuje palmu dosahující svou korunou až k nebi, zatímco její kořeny ohrožují žáby a vodní hadi (*hydri*).^[38] Stejně tak výjimeční lidé, kteří svými úspěchy vyčnívají, jsou obtěžováni neschopnými a závistivými pomlouvačnými jazyky.

Tak jako jsme zdůraznili Sambucův apel na „fyzické“, i Hadrianus Junius, čerpaje stejně jako Sambucus hojně z Plinia staršího, v tomto i dalším emblému varuje před bláhovou domýšlivostí člověka a odklonem od přirozenosti, resp. řádu přírody: „A zatímco všichni ostatní tvorové hned jednají podle své přirozenosti [...], člověk neumí nic, nic nezná bez učení, nemluví, nechodí, sám se neživí: zkrátka a dobře umí jen brečet. [...] Žádný tvor nemá tak křehký život, žádný netouží tak mocně po všech věcech, žádný nemá tak zmatený strach, žádný tak prudkou zuřivost.“ (7.04)^[39]

Uvedený devátý emblém včleňuje do své kolekce i Philipův bratr Joachim (XXIV. emblém), nabízí se tak otázka, proč se v *Operae horarum...* odkazuje na verzi Hadriana Junia. Poznamenejme, že kresba je v podstatě totožná, a byť komentář je stručnější, vyznění je shodné s Hadrianovým: tak jako palmu rostoucí do nebes ohrožují kvákající žáby a jedovatí hadi plazící se u jejích kořenů, tak i ctnost je atakována závistivci.^[40]

V podobném duchu jako Hadrianův emblém i Sambucus rozvádí směšnost a nesmyslnost přílišných ambicí v emblému *Ridicula ambitio* („Směšné ambice / Ridiculous ambition“): ambice ve službách pošetilých záležitostí je hloupá, snaží-li se dosáhnout slávy směšnými činy.^[41]

obr. 5

Totožný výsměch nesmyslné honbě za dosažením moci a bohatství čteme v 24. sonetu Sidneyho sbírky *Astrofel a Stella*:

„Bohatí blázni vlastní srdce mučí
starostmi nad statky a nad zbožím.
Tantalská muka v srdci hrozí jim:
čím bohatší jsou, tím jsou v duši chudší.

[...]

ať bohatne – jen vlastním blázněním.“[\[42\]](#)

Camerarius si pro posílení své vize Mora jakožto oběti závisti vypůjčí ještě devatenáctý emblém z *Emblematum Liber* Jeana-Jacquese Boissarda: *Vir bonus invidiae securus* („Čestného muže závist nezraní.“)[\[43\]](#) Podobně jako Hadrianova palma dosahující k nebesům, i zde se pověst (sláva) získaná úsilím a učeností dotýká hvězd. Okřídlená sláva vyzbrojená mečem a štítem se vznáší nad hady, kteří se k ní vzpínají, a mužem držícím hada nad hořícím kotlem. Podle této verze však pravé slávě jedovaté jazyky závistivců ublížit nemohou. Využijeme-li oblíbené raně novověké úsloví: pravda je dcerou času, stejně tak pověst Morova (navzdory jeho smrti) nakonec ční nad přízemními činy pomlouvačů.

III.

Shrneme-li, v době jeho cest po evropském kontinentě nalézá Sidney hlavní iniciátory zájmu o emblematicku a zároveň zdroje inspirace v okruhu kolem Langueta a Sambuca ve Vídni, a dále kolem Camerariových v Norimberku.[\[44\]](#)

Poté co se Sidney vrací do Anglie, lze vystopovat další doklady jeho přetrvávajícího zájmu, což naznačuje, že rozvíjí inspiraci načerpanou v rámci evropské cesty. Tyto doklady jsou spojeny se dvěma významnými osobnostmi anglické literární scény: Abrahamem Frauncem (1559? -1592/3?) a Geoffreyem Whitneyem (1548-1601). Oba byli provázáni s okruhem kolem rodiny Sidneyových, a Sidneyho zájem tak pravděpodobně byl veřejně projevovaný. Fraunce byl autorem několika děl, včetně překladu latinské hry *Victoria* (kolem 1583) dedikované Sidneymu, [45] a zejména souboru emblémů *Emblemata varia, ad principes Europae et rem historicam spectantia, calamo bene depicta, et versibus latinis illustrata*, kopie *Dialogo dell' imprese* Paula Giovia (pravděpodobně z ilustrovaného vydání z roku 1574). Podstatné je, že toto dílo Fraunce připravil pro Sidneyho jako zvláštní dar na rozloučenou při jeho odchodu z Cambridge v roce 1582. [46] Jinými slovy, Fraunce si byl vědom Sidneyho zaujetí, navíc čerpá právě z kontinentálních zdrojů.

Geoffrey Whitney, bratr literátky Isabelly Whitney (1546? -po r. 1624), publikoval svůj výběr emblémů *A Choice of Emblemes* v holandském Leidenu roku 1586, tj. v roce Sidneyho smrti, k níž dochází v důsledku bitevního zranění rovněž v Holandsku. Nejedná se o shodu okolností, Whitney i Sidney se v Holandsku nacházející ve službách Sidneyho strýce Roberta Dudleyho, hraběte z Leicesteru (1532-1588), pověřeného velením královniny armády. Právě jemu také Whitney své dílo dedikuje. Jedná se o významný počín, první anglický výběr, díky němuž pravděpodobně poznal emblémy i William Shakespeare. Whitney do něj zahrnuje samozřejmě řadu kontinentálních autorit, které Sidney znal osobně či zprostředkovaně, včetně Sambuca či Hadriana Junia. Z hlediska tématu této studie je zajímavý kupř. 118. emblém, který je překladem již zmiňovaného emblému *Invidia integritatis assecla* (Hadrianus, Camerarius).

38

Non locus virtutum, sed vir locum ornatur.

To the Honorable Sir PHILIP SIDNEY Knight, Governour
of the Countie and Towne of Visiting.

TH E tramping steede, that champes the burnish'd bitte,
Is managd' braue, with ryders for the nones:
But, when the foole vpon his backe doth sette,
He throwes him downe, and ofte doch bruse his bones:
His courage feirce, dothe craue a better guide,
And eke such horse, the foole shoulde not bestride.

Class. a. 11000.
To view, par-
gms. 10. 10. 10. 10.
10.
10. 10. 10. 10. 10.
10. 10. 10. 10.
10.

By which is ment, that men of iudgement graue,
Of learning, wite, and ecke of conscience cleare,
In highe estate, are fitte their seates to haue,
And to be staid, in sacred iustice cheare:
Wherein they rule, vnto their endlesse fame,
But fooles are foild, and throwne out of the same.

10000. 10000.

— magnam hoc ego dico,
Quod placuit tibi, qui tempis fueris beneficus.

Media

obr. 6

Třicátý osmý emblém je pak originálním výtvozem Whitneyovým: je zobrazením samotného Sidneyho na koni v bitvě u Zutphenu, v níž utržil své fatální zranění, a doprovoben textem *Non locus virum, sed vir locum ornat* („To muž je ozdobou místa, nikoli místo ozdobou muže.“).[\[47\]](#)

K anglickým stopám dodejme na okraj, že určitý zájem o emblémy lze nalézt i u Edmunda Campiona (1540–1581), s nímž Sidneyho pojí studium na Oxfordu, ale i setkání v Praze. Ve svém díle *Verisimilia humaniorum disciplinarum* z roku 1666 totiž Bohuslav Balbín zmiňuje Campionovu oblibu „takového druhu deklamací“ a uvádí příklad využití antického motivu: chlapce lámajícího svazek šípu a inscriptia *Omnia non possunt, sed possunt singula frangi* („Všechny zlámati nelze, však lze to s jednotlivými.“).[\[48\]](#)

IV.

Pokud se ptáme, zda četba emblematických paralel proniká do Sidneyho díla, jsme kromě výše naznačených historických paralel, odsouzeni k hledání intertextových paralel. Sidneyho *Obrana básnictví* je v první řadě, jak jasně říká název, apologií. Apologií disciplíny diskutované, mnohdy dehonestované, s nejasným postavením v klasifikaci vědění, která však svou starobylostí, komplexností a schopností budovat libost a vést k dobru, všechny ostatní převyšuje. Sidneyho evropská setkání mohla inspirovat právě jeho metodu výkladu a užívané argumenty, nejen ve spojení teorie, praxe a čtenářské emoce. Stejně jako se Boissardova personifikovaná Sláva vznáší nad intrikami nepřejících, podobně i poezie v Sidneyho argumentech překonává nástrahy posměváčků pranýřujících, co sami neznají. Poezie pro ně představuje cosi odpuzujícího, o čehož působnosti a účincích však sami nemají tušení, připomínajíc některé ženy, které se cítí být nemocné, ale nedokáží říci, co konkrétně je trápí.[\[49\]](#) V podobné metafoře pak Sidney v závěru své *Obrany* sarkasticky a s nadsázkou nabídne pouze prokletí těm, kteří jsou tak přízemní myslí, že nedokáží slyšet hudbu poezie připomínající hudbu sfér a povznést se k básnickému nebi.[\[50\]](#)

Raně novověké emblémy lze katalogizovat dle ústředních témat: makrokosmos, flóra, fauna, člověk, personifikace, mytologie, biblická témata.[\[51\]](#) A právě téma vztahu přírody a člověka, lidské přirozenosti, nejvíce rezonuje v Sidneyho díle. Jeho koncept v teorii básnictví i básních samotných akcentuje autenticitu a přijetí přirozenosti člověka a řádu přírody, zahrnující jak tvořivé, tak dekadentní momenty, tvoření i zánik, slovy 26. Astrofelova sonetu: Příroda není nikdy marnotratná.

„Já vím, že každé proč své proto má
(Příroda není nikdy marnotratná),
a tudíž zem řád hvězdný ovládá.“[\[52\]](#)

Metaforu knihy přírody, kterou Sidney spojuje s mravním účinkem poezie, jež nás skrze libost přiměje toužit po ctnosti, a přivede k poznání, že je to právě ctnost, k níž máme směřovat, využije pak v sonetu 71.:

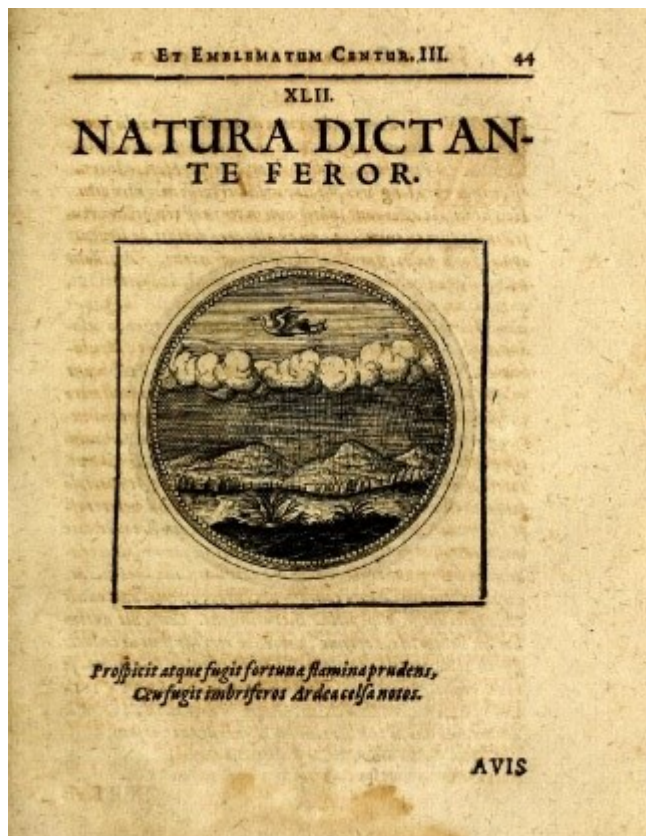
„Kdo v nejkrásnější knize Přírody
chce poznat ctnost, jež sladce sídlí v kráse,
nechtě, Stello, pilně do tebe se začte.
[...]
Poznává, že v síle nejsou důvody,

proč neřest padla, ty jsou v sladkém hlase
rozumu, co jak slunce rozlévá se
a plaší všechny noční přeludy.“[53]

V mnoha podobách objevuje se v Sidneyho díle též sympatie k cyklickému chápání času: vznik a zánik jsou součástí řádu přírody, jehož přijetí přináší klid. Několik příkladů lze extrahovat ze Sidneyho *Arkádie (Old Arcadia)*. Ve čtvrté ekloze Agelastus pronáší lamentaci o marnosti lidského života, skrze jeho verše nicméně Sidney zároveň nabízí útěchu v obnově života jako takového: v čase se vždy střídá stáří a mládí, tento cyklus nicméně nikdy nekončí jedinou svou fází. Člověk však svou starou kůži nemůže převléknout, jak činí plazi, každý nakonec směřuje jistě ke smrti. V prvním plánu Agelastus (s ohledem na děj) lamentuje nad nespravedlností přírody, která dopustí smrt potomka. Rétoričnost a zveličování v Agelastově řeči jsou ovšem v druhém plánu součástí Sidneyho jemné ironie: Ipět na naší individuální bolesti nepřináší klid, k němu vede právě přijetí řádu přírody, jemuž jako její stvoření (*nature's works*) podléháme.[54] Ve stejném duchu hovoří Sidney v básni *Since nature's works be good*, kde je ještě silněji akcentována nutnost odmítnutí strachu ze smrti a přijetí zániku jako součásti cyklu života: jen tehdy lze nazřít, že náš život je jen krokem v prašné cestě, a v tomto nazření dosáhnout klidné mysli, která se neobává ztráty a je oproštěna od bolestného strachu z pomíjivosti.[55]

V průběhu své evropské cesty ovšem Sidney pravděpodobně více než stoickou filosofií četl (jak jsme naznačili) knihy emblémů svých přátel, které podobné teze nabízely v poutavé formě: ve spojení rčení, obrazu a textu, sloučení starověké moudrosti (jíž bylo módní citovat) a nových trendů v poznání. Není vyloučené, že i lucretiovský tón odmítnutí strachu ze smrti ve zmíněných pasážích v *Arkádii* Sidney čerpal spíše z emblémů než přímo z Lucretiova spisu: „V jakých to životních tmách a nebezpečnostech / plyne váš kratičký věk! Což nechcete vědět, / že vaše přirozenost si nežádá více / než tělesných bolestí nemít a v mysli se kochat / pocitem blaha, jsouc strachu i starosti prosta?“ (II, 1-25)[56]

Bližší však Sidneyho vyjadřování než Lucretiovy filosofické úvahy je další z Camerariových emblémů: *Renovata Juventus* (XXXIV.), který skrze fénixe symbolizuje cyklus vzniku a zániku, věčnou obnovu, život povstávající z prachu.[57] XLII. emblém *Natura dictante feror* („Vzlétám, kam mě příroda pobízí.“) ještě lépe vystihuje ideál Sidneyho tehdejšího životního náhledu: tedy přijetí přirozeného řádu přírody, *physis*, již je nutno poznat nikoli jen kontempletivně, nýbrž i prostřednictvím nově se formujících raně novověkých přístupů prozkoumat veškerá její stvoření, jež jsou nejen duchovními, ale i materiálními bytostmi.

obr. 7

Takové poznání nabízí svobodu nechat se vést skrze poznání vlastní přirozenosti a jak ukazuje Camerariův emblém, není v žádném smyslu slova přízemní, ba naopak povznáší nás nad všechny malichernosti světa.

Tato studie vznikla v souvislosti s řešením projektu SGS-2022-019 „Performativita a narativita v umění“ (Západočeská univerzita v Plzni).

Literatura

Prameny

BOISSARD, J.-J.: *Emblematum Liber*. Frankfurt: Theodore de Bry 1593.

Zdroj:

emblems.arts.gla.ac.uk

[University of Glasgow: Emblems Website](#), cit. 2022-07-30 (veřejná doména).

CAMERARIUS, J.: *Joachimi Camerarii Symbolorum et emblematum centuriae quatuor...*

Mogvntiae: sumpt. Ludovici Bourgeat 1677.

Zdroj: Biblioteka Jagiellonska, Krakow, BJ St. Dr. Neolat. 128.

CAMERARIUS, P.: *Operae horarum... sive meditationes historicae...* Norimbergae: Christofor Lochner 1599.

Zdroj: Strahovská knihovna Praha, EV II 19.

CAMERARIUS, P.: *Operae horarum... sive meditationes historicae...* Francofurti: Joannes Saurius, Petrus Kopff 1601.

Zdroj: Strahovská knihovna Praha, AT VII 60.

Emblemata. Handbuch zur Sinnbildkunst des XVI. und XVII. Jahrhunderts. Stuttgart - Weimar: Verlag J. B. Metzler, 1996. ISBN: 3-476-01502-5.

HADRIANUS JUNIUS: *Emblemata et aenigmatum libellus*. Antverpiae: ex. offic. Christoph. Plantini

1575.

Zdroj: Strahovská knihovna Praha, AD XI 71/b.

KUIN, R. (ed.): *The Correspondence of Sir Philip Sidney. Volume I, II.* Oxford: Oxford University Press 2012. ISBN: 978-0-19-955822-3.

LUCRETIUS: *O přírodě*. Přel. Julie Nováková. Praha: Svoboda 1971.

PLINIUS starší: *Kapitoly o přírodě*. Přel. František Němeček. Praha: Svoboda 1974.

SAMBUCUS, J.: *Emblemata et aenigmatum libellus*. Antverpiae: ex. Offic. Christoph. Plantini 1575.

Zdroj: Strahovská knihovna Praha, AD XI 71/b.

SIDNEY, P.: *Astrofel a Stella*. Přel. Alois Bejblík. Praha: Odeon, 1987.

SIDNEY, P.: *Sir Philip Sidney: The Major Works*. Ed. Katherine Duncan-Jones. Oxford: Oxford University Press 2008. ISBN: 978-0199538416.

Publius Vergilius Maro: *Aeneis*. Přel. Rudolf Mertlík na základě překladu Otmara Vaňorného. Praha: Academia, 2011. ISBN: 978-80-200-1997-4.

WHITNEY, G.: *Whitney's Choice of Emblemes*. A Fac-simile Reprint. Ed. Henry Green. London: Lovell Reeve & Co., 1866.

Zdroj:

[Whitney's „Choice of emblemes.“ A fac-simile reprint : Whitney, Geoffrey, 1548?-1601? : Free Download, Borrow, and Streaming : Internet Archive](#), cit. 2023-09-14 (veřejná doména).

Sekundární zdroje

HOLÝ, M.: Jindřich Michal Hýzrle z Chodů (1575–1665) a jeho poznávací cesta po střední a západní Evropě v letech 1607 a 1608. In: KUBEŠ, J. (ed.): *Šlechtic na cestách v 16.–18. století*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2007, pp. 35-66. ISBN: 978-80-7194-928-2.

JANSEN, D. J.: *Jacopo Strada and Cultural Patronage at the Imperial Court*. Brill, 2019. ISBN: 978-90-04-35949-9.

KASTNEROVÁ, M.: Johannes Sambucus at the Imperial Court and His Ties to the Sidney Circle. In: *Sidney Journal*, vol. 38, 2020, no. 1, pp. 1-28.

KASTNEROVÁ, M.: *Poezie jako vyprávění příběhů. Intelektuální kruh Philipa Sidneyho*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2018. ISBN: 978-80-7465-301-8.

KONEČNÝ, L.: *Mezi textem a obrazem. Miscellanea z historie emblematicky*. Praha: Národní knihovna ČR, 2002. ISBN: 80-7050-374-2.

KUBEŠ, J.: *Náročné dospívání urozených. Kavalírské cesty české a rakouské šlechty (1620-1750)*. Pelhřimov: Nová tiskárna Pelhřimov, 2013. ISBN 978-80-7415-071-5.

KUIN, R.: Philip Sidney's Travels in the Holy Roman Empire. In: *Renaissance Quarterly*, vol. LXXIV, no. 3, fall 2021, pp. 802-828.

KUIN, R. (ed.): *The Correspondence of Sir Philip Sidney. Volume I, II.* Oxford: Oxford University Press 2012. ISBN: 978-0-19-955822-3.

LOCKEY, B. E.: Philip Sidney and Edmund Spenser on Transnational Governance and the Future of Christendom. In: *Renaissance Quarterly*, vol. LXXIV, no. 2, summer 2021, pp. 369-411.

LOUTHAN, H.: *The Quest for Compromise. Peacemakers in Counter-Reformation Vienna*. Cambridge: Cambridge University Press, 2006. ISBN: 9780511582028.

McMAHON, P.: Sir Philip Sidney's Letter to the Camerarii. In: *PMLA*, roč. 62, 1947, č. 1, s. 83-95.

OSBORN, J. M.: *Young Philip Sidney, 1572-1577*. New Haven-London: Yale University Press 1972.

RYANTOVÁ, M.: Památníky aneb štambuchy, to jest alba amicorum: Kulturně historický fenomén raného novověku. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2007. ISBN: 978-80-7040-976-3.

SCHULTHEISZ, E. - TARDY, L.: English-Hungarian medical relations in the XVI-XVII century. In: *Communicationes de Historia Artis Medicinae*, 1972, č. 6, s. 97-112.

STILLMAN, R. E.: *Christian Identity, Piety, and Politics in Early Modern England (ReFormations: Medieval and Early Modern)*. Notre Dame, IN: University of Notre Dame Press, 2021. ISBN: 9780268200411.

[3] Aktuální periodizaci kavalírských cest české a rakouské šlechty nabízí Jiří Kubeš, přičemž cesty člení na tři fáze: 1. 1570-třicetiletá válka (1620/1648), 2. třicetiletá válka-války o španělské dědictví (1700/1714), 3. války

o španělské dědictví-polovina 18. století. Zejména v první fázi měly kavalírské cesty podobu peregrinace po školách, resp. univerzitách, jejichž obliba se v další fázi spíše vytrácí a je suplována šlechtickými akademiemi a proměnou očekávaného cíle studia (ovládnutí společenských norem) (Srov. KUBEŠ, J.: *Náročné dospívání urozených. Kavalírské cesty české a rakouské šlechty (1620-1750)*. Pelhřimov: Nová tiskárna Pelhřimov, 2013, s. 259-261.)

[4] Jak poukazuje též Roger Kuin, důvody tohoto zájmu byly nábožensko-politické. Sidney se mohl dostat do blízkosti Jednoty bratrské a také pozorovat koexistenci protestantských a katolických vlivů (KUIN, R.: Philip Sidney's Travels in the Holy Roman Empire. In: *Renaissance Quarterly*, vol. LXXIV, no. 3, fall 2021, s. 819-820).

[5] Navíc v případě těchto cest se obvyklým cílem stávala spíše návštěva anglického dvora. Hýzrle neprojevil zájem o návštěvu žádné univerzity a dokonce ani divadla (HOLÝ, M.: Jindřich Michal Hýzrle z Chodů (1575-1665) a jeho poznávací cesta po střední a západní Evropě v letech 1607 a 1608. In: KUBEŠ, J. (ed.): *Šlechtic na cestách v 16.-18. století*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2007, s. 55-56.) Tyto české zájmy zřejmě předznamenal již nejstarší Hájkův syn Jan (Johannes), když jej více než studium na Christ Church lákaly půvaby královna dvora natolik, že si vysloužil pokárání v Sidneyho korespondenci. (KASTNEROVÁ, M.: *Poezie jako vyprávění příběhů. Intelektuální kruh Philipa Sidneyho*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2018, s. 37, OSBORN, J. M.: *Young Philip Sidney, 1572-1577*. New Haven-London: Yale University Press 1972, s. 428, KUIN, R. (ed.): *The Correspondence of Sir Philip Sidney. Volume I, II*. Oxford: Oxford University Press 2012, s. 666-667.)

[6] KUBEŠ, J.: *Náročné dospívání urozených*, c. d., s. 100.

[7] Což není nijak překvapivé s ohledem na fakt, že nehovořil německy. Proto i mezi jeho kontakty najdeme ty, které mají blízko k této oblasti, včetně Languetova přítele Carola Clusia (Charlese de L'Ecluse) (1526-1609), jenž ho později doprovází při jeho výjezdu do Maďarska, přičemž projíždějí též Bratislavou, rodištěm dalšího z Languetových intelektuálních přátel, Georga Purkirchera (1530-1578).

[8] Srov. LOCKEY, B. E.: Philip Sidney and Edmund Spenser on Transnational Governance and the Future of Christendom. In: *Renaissance Quarterly*, vol. LXXIV, no. 2, summer 2021, pp. 369-411, LOUTHAN, H.: *The Quest for Compromise. Peacemakers in Counter-Reformation Vienna*. Cambridge: Cambridge University Press, 2006.

[9] STILLMAN, R. E.: *Christian Identity, Piety, and Politics in Early Modern England (ReFormations: Medieval and Early Modern)*. Notre Dame, IN: University of Notre Dame Press, 2021, s. 21.

[10] KUIN, R. (ed.): *The Correspondence of Sir Philip Sidney*, c. d., s. 807.

[11] KUIN, R.: Philip Sidney's Travels in the Holy Roman Empire, c. d., s. 812-815.

[12] Památník byl vydán posmrtně roku 1566 tiskařem Sigmundem Feyerabendem. (JANSEN, D. J.: *Jacopo Strada and Cultural Patronage at the Imperial Court*. Brill, 2019, s. 550) Památník ve fondu Národní knihovny ČR: 5 J 38, fol. 100v.

[13] KONEČNÝ, L.: *Mezi textem a obrazem. Miscellanea z historie emblematicky*. Praha: Národní knihovna ČR, 2002, s. 140.

[14] JANSEN, D. J.: *Jacopo Strada and Cultural Patronage at the Imperial Court*, c. d., s. 548, k Fuggerovi s. 107 a dále.

[15] JANSEN, D. J.: *Jacopo Strada and Cultural Patronage at the Imperial Court*, c. d., s. 548-552, KONEČNÝ, L.: *Mezi textem a obrazem*, c. d., s. 139.

[16] RYANTOVÁ, M.: Památníky aneb štambuchy, to jest alba amicorum, c. d., s. 178-181.

[17] Vergilius 2011, s. 135. Aeneis je těmito slovy utěšován starcem Nautem po ztroskotání loďstva, jež vede k založení města Acesty.

[18] Vzpomínka Sidneyho tajemníka Molyneuxe se stala součástí Holinshedových *Kronik*. (KONEČNÝ, L.: *Mezi textem a obrazem*, c. d., s. 139)

- [19] latinsky Alexius Pedemontanus
- [20] Sidney Hubertu Languetovi, Benátky, 19. prosince 1573. In KUIN, R. (ed.): *The Correspondence of Sir Philip Sidney*, c. d., s. 63.
- [21] Více k Sambucově významu pro Philipa Sidneyho viz KASTNEROVÁ, M.: Johannes Sambucus at the Imperial Court and His Ties to the Sidney Circle. In: *Sidney Journal*, vol. 38, 2020.
- [22] SCHULTHEISZ, E. - TARDY, L.: English-Hungarian medical relations in the XVI-XVII century. In: *Communicationes de Historia Artis Medicinae*, 1972, s. 8.
- [23] HADRIANUS JUNIUS: *Emblemata et aenigmatum libellus*. Antverpiae: ex. offic. Christoph. Plantini 1575, s. 27.
- [24] SAMBUCUS, J.: *Emblemata et aenigmatum libellus*. Antverpiae: ex. Offic. Christoph. Plantini 1575, s. 71.
- [25] V Sambucově latinském textu: „Huius alumna sed est praxis, mandata capessens / Notitiae, ac licitis usibus apta nitet. / Socratis haec placuit studio, quid enim sine rectis / Profuit exemplis Philosophia vetus?” (SAMBUCUS, J.: *Emblemata et aenigmatum libellus*, c. d.) Online rovněž: [Emblems: With Many Images from Ancient Works; by Ján Sambucus of Tyrnavia in Pannonia — Viewer — World Digital Library \(wdl.org\)](#), cit. 2021-24-08, 150. Anglický překlad k dispozici: [French Emblems: Emblem: Physica & Ethica \(gla.ac.uk\)](#), cit. 2022-29-07. K obecnému kontextu viz VISSER, A. S. Q.: *Joannes Sambucus and the learned image. The use of the emblem in Late-Renaissance Humanism*. Leiden - Boston: Brill 2005, s. 138.
- [26] SIDNEY, P.: *Sir Philip Sidney: The Major Works*. Ed. Katherine Duncan-Jones. Oxford: Oxford University Press 2008, s. 212.
- [27] In hoc libello haec insunt. De tractandis equis sive... Tubingae Sueuorum 1539. Viz McMAHON, P.: Sir Philip Sidney's Letter to the Camerarii. In: *PMLA*, roč. 62, 1947, č. 1, s. 88.
- [28] SIDNEY, P.: *Sir Philip Sidney: The Major Works*, c. d., s. 223.
- [29] SIDNEY, P.: *Sir Philip Sidney: The Major Works*, c. d., s. 232.
- [30] Sidney bratrům Camerariovým, ode dvora, 1. května 1578. In KUIN, R. (ed.): *The Correspondence of Sir Philip Sidney*, c. d., s. 837-838.
- [31] Týž dopis. In KUIN, R. (ed.): *The Correspondence of Sir Philip Sidney*, c. d., s. 837-838.
- [32] McMAHON, P.: Sir Philip Sidney's Letter to the Camerarii, c. d., s. 92; STILLMAN, R. E.: Philip Sidney, Thomas More, and Table talk. In: *English Literary Renaissance*, roč. 45, 2015, č. 3.
- [33] CAMERARIUS, P.: *Operae horarum... sive meditationes historicae...* Norimbergae: Christofor Lochner 1599, titul.
- [34] OSBORN, J. M.: *Young Philip Sidney, 1572-1577*, c. d., s. 462.
- [35] Sidney Clusiovi, Praha, 8. dubna 1577. In: KUIN, R. (ed.): *The Correspondence of Sir Philip Sidney*, c. d., s. 726-727.
- [36] OSBORN, J. M.: *Young Philip Sidney, 1572-1577*, c. d., s. 463.
- [37] CAMERARIUS, P.: *Operae horarum... sive meditationes historicae...* Francofurti: Joannes Saurius, Petrus Kopff 1601, s. 139.
- [38] HADRIANUS JUNIUS: *Emblemata et aenigmatum libellus*, s. 15.
- [39] PLINIUS starší: *Kapitoly o přírodě*. Přel. František Němeček. Praha: Svoboda 1974, s. 64.
- [40] CAMERARIUS, J.: *Joachimi Camerarii Symbolorum et emblematum centuriae quatuor...* Mogvntiae: sumpt. Ludovici Bourgeat 1677, emblém 24.
- [41] HADRIANUS JUNIUS: *Emblemata et aenigmatum libellus*, c. d., s. 58.
- [42] SIDNEY, P.: *Astrofel a Stella*. Přel. Alois Bejblík. Praha: Odeon, 1987, s. 30. Přel. A. Bejblík. „Rich fools there be, whose base and filthy heart / Lies hatching still the goods wherein they flow; / And damning their own selves to Tantal's smart, / Wealth breeding want, more blessed, more wretched grow. // [...] Exiled from aye from those high treasures which / He knows not, grow in only folly rich.” (SIDNEY, P.: *Sir Philip Sidney: The Major Works*, c. d., s. 162.)
- [43] BOISSARD, J.-J.: *Emblematum Liber*. Frankfurt: Theodore de Bry 1593. Online rovněž: [University of Glasgow: Emblems Website](#), cit. 2022-07-30. [French Emblems: Emblem: VIR BONUS INVIDIAE SECURUS. VIR BONUS INVIDIAE SECURUS.](#)

(gla.ac.uk), cit. 2022-07-30.

[44] Jedním z nejvýznamnějších emblematiků doby soustředícím se na téma tajemství přírody byl rovněž Michal Maier (1568–1622), autor známého díla *Atalanta Fugiens* (v českém překladu jako *Prchající Atalanta neboli nové chymické emblémy vyjadřující tajemství přírody*. Přel. Jakub Hlaváček a Ivo Purš. Praha: Trigon, 2006), který však své působení na rudolfínském dvoře v Praze zahajuje až roku 1609, tj. více než dvacet let po Sidneyho smrti. K Maierovi např. Craven, James Brown. *Count Michael Maier, Doctor of Philosophy and of Medicine, Alchemist, Rosicrucian, Mystic. 1568-1622. Life and Writings*. Repr. [d. Ausg. Kirkwall] 1910, 1968.

[45] Fraunce patřil mezi ty, kteří využívali mecenášských aktivit Sidneyho sestry Mary Sidney Herbert, a dedikoval jí i několik dalších počinů, včetně *Ivychurch*, odkazujícího na sídlo, kde vznikala Sidneyho známá *Arkádie*.

[46] [CELM: Abraham Fraunce \(1559?-1592/3?\) \(celm-ms.org.uk\)](http://celm.ms.org.uk), cit. 2023-09-13.

[47] Whitney 1586.

[Whitney's „Choice of Emblemes.“: A Fac-simile Reprint - Geoffrey Whitney, Andrea Alciati - Google Books](https://books.google.com/books?id=...)

[A Choice of Emblemes and Other Devises \(1586\) \(trc-leiden.nl\)](http://trc-leiden.nl), cit. 2023-09-14.

[48] Cit. podle KONEČNÝ, L.: *Mezi textem a obrazem*, c. d., s. 31. Více ke Campionově inspiraci s. 31–34. Text němohry, na niž Balbín odkazuje, se nepodařilo dohledat. (Srov. *ibid.*)

[49] SIDNEY, P.: *Sir Philip Sidney: The Major Works*, c. d., s. 232.

[50] SIDNEY, P.: *Sir Philip Sidney: The Major Works*, c. d., s. 250.

[51] Srov. *Emblemata* 1996.

[52] SIDNEY, P.: *Astrofel a Stella*, c. d., s. 32, 26. sonet. „For me, I do Nature unidle know, / And know great causes great effects procure, / And know those bodies high reign on the low.“ (SIDNEY, P.: *Sir Philip Sidney: The Major Works*, c. d., s. 163.)

[53] SIDNEY, P.: *Astrofel a Stella*, c. d., s. 77, 71. sonet. „Who will in fairest book of nature know / How virtue may best lodged in beauty be, / Let him but learn of love to read in thee, / Stella, those fair lines which true goodness show. // There shall he find all vices' overthrow, / Not by rude force, but sweetest sovereignty / Of reason, from whose light those nigbt-birds fly, / That inward sun in thine eyes shinenth so.“ (SIDNEY, P.: *Sir Philip Sidney: The Major Works*, c. d., s. 182.)

[54] Srov. *The Old Arcadia. The fourth eclogues*. In SIDNEY, P.: *Sir Philip Sidney: The Major Works*, c. d., s. 131, 79–84.

[55] In SIDNEY, P.: *Sir Philip Sidney: The Major Works*, c. d., s. 137–138.

[56] LUCRETIUS: *O přírodě*. Přel. Julie Nováková. Praha: Svoboda 1971, s. 47.

[57] CAMERARIUS, J.: *Joachimi Camerarii Symbolorum et emblematum centuriae quatuor... Mogvntiae: sumpt. Ludovici Bourgeat 1677*, s. 68.

PhDr. Martina Kastnerová, Ph.D.

Katedra filozofie FF ZČU v Plzni

Sedláčkova 19

306 14 Plzeň

Česká republika

kastnerm@kfi.zcu.cz

ORCID: 0000-0002-0142-3924